

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ ДО СОЦІОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Проблема профільної загальноосвітньої навчальної школи є точкою перетину інтересів інформаційного суспільства і дослідження цілої низки наук сучасного інноваційного простору. Науковці звертають увагу на те, що науково – методичний супровід впровадження профільного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі (ЗНЗ), який ми розглядаємо як нову технологію післядипломної освіти, дозволить більш повно враховувати інтереси та здібності учнів, орієнтувати їх і батьків у подальшому виборі професії, спрямувати мету реформи освіти в умовах інноваційних змін. Однак на практиці зберігається, як правило, незмінним традиційний підхід щодо вирішення цього питання, яке пов'язане із з'ясуванням підготовки керівників ЗНЗ до професійної компетентності в ОППО. Тому назріла потреба в дослідженні сформованості соціокомунікативної компетентності керівників профільних шкіл. Перехід до нової якості освіти, яка відображає реалії і потреби інформаційного суспільства, зможуть забезпечити лише ті керівники профільної школи, які є носіями соціокомунікативної компетентності і внаслідок цього здатні до взаємодії та діалогу з персоналом.

Соціокомунікативна компетентність - ключова характеристика сучасного особистісно-орієнтованого керівника профільної школи. Її значущість особливо зростає в період модернізації освіти, яка передбачає системні зміни в галузі освіти як відповідь на виклики цивілізованого розвитку, пов'язані з формуванням інформаційного суспільства, які потребують «гармонізації відносин людини і миру», їх «діалогічного взаємозв'язку» [8, с.86-87].

Проте, сучасне розуміння управління персоналом як рівня управлінської культури автоматично актуалізує потребу в таких суб'єктах управління, які на належному професійному рівні готові і можуть здійснювати процес управління персоналом у профільному загальноосвітньому навчальному закладі. Причому принципи управління мають бути нерозривно пов'язані зі світоглядом, професіоналізмом і моральними рисами сучасних керівників ЗНЗ, їх концепцією людинознавчої управлінської діяльності, навичками міжособистісної взаємодії у стосунках з підлеглими, умінням не лише бачити, а й розуміти сучасні тенденції управління [1; 2; 4].

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку освіти науковці Н. Аніскіна, Н. Бібік, О.І.Бугайов, С. Вольянська, Л. Герасимчук, М. Гузик, С. Гончаренко, Р. Давс, І. Зязюн, Н. Кравець, Ю. Кузнецов, С. Максименко, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, Н. Побірченко, М. Піщалковська, А. Самодрин, А. Сологуб, Н. Шиян, А. Хуторський визначають профільне навчання як засіб індивідуалізації та диференціації розвитку особистості в умовах інформаційного суспільства з урахуванням професійних потреб, нахилів і здібностей усіх учасників навчально-виховного процесу відповідно до їхнього професійного самовизначення на основі компетентнісного підходу [3].

Узагальнення наукових праць, в яких розкриваються теоретичні і методичні проблеми розвитку соціокомунікативної компетентності керівників профільної школи у сучасних умовах, дозволяє виділити кілька напрямів наукового дослідження.

1. Ми поділяємо думку вчених про те, що компетентнісний підхід складає зміст профільної старшої школи, яка пов'язана з розвитком соціальних комунікацій її керівника, і є основою його професійної соціокомунікативної компетентності [2]. Однак на практиці зберігаються питання, вирішення яких пов'язані із з'ясуванням сутності професійної соціокомунікативної компетентності керівників профільної школи та специфіки її розвитку у системі післядипломної освіти.

2. Наше дослідження ґрунтується на тому, що професійну компетентність керівників ЗНЗ визначає соціокомунікативна компетентність, яка є базовою ланкою педагогічної системи, спрямована на формування компетентної особистості інформаційного суспільства. Ця педагогічна система в сучасних умовах являє профільно-компетентнісну школу: профільна, тому що в ній передбачається організація загальноосвітніх процесів за схемою профільної диференціації; компетентнісна, оскільки вона реалізує новий тип загальної середньої освіти та його керівника, адекватного інформаційному суспільству [8].

3. На нашу думку, соціокомунікативна компетентність керівників профільної школи має врахувати його особисті якості, знання та вміння, які охоплюють комунікативне спрямування щодо здійснення його управлінського досвіду в умовах підготовки ОІППО.

4. Дослідження літературних джерел виявило наявні невідповідності між якістю впровадження профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах і рівнями управлінського досвіду їх керівника, які визначаються його комунікативними особистісними якостями. Тому підготовка керівників профільної школи до соціокомунікативної компетентності має враховувати оновлення сучасного соціально-педагогічного контексту та створити педагогічні перманентні умови для їх навчання в системі післядипломної освіти [2; 3; 8].

Метою статті є визначити особливості педагогічних перманентних умов підготовки керівників ПЗНЗ до соціокомунікативної компетентності в ОІППО.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України як суверенної держави характеризується значними змістовими та структурно-організаційними змінами, які спрямовані на реформування національної системи освіти і її інтеграцію в міжнародний освітній простір [3].

Загальнодержавна стратегія освіти на сучасному етапі конкретизована в Законах України «Про освіту» (2010 р.), Концепції профільного навчання у старшій школі (2009 р.), Державних стандартах базової і повної загальної середньої освіти (проект, 2011 р.). Цими документами передбачено оновлення мережі загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) для забезпечення рівного доступу до якісної освіти в умовах профільного навчання.

Концепцією профільного навчання (нова редакція) визначено, що старша школа України має функціонувати як профільна. Законодавчою та нормативно-правовою базою зумовлено, що профільне навчання є потужним інструментом урахування професійних інтересів старшокласників та їхніх перспектив на майбутнє й потребує застосування особливих підходів до його організації та управління ним. Сучасна профільна школа може реалізуватися лише за наявності підготовлених управлінських кадрів, які мають розвинене системне бачення процесу профілізації як цілісного явища й сформовану готовність до його впровадження.

Сучасні вітчизняні дослідники спрямували свої зусилля на пошук шляхів удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів. Всебічно висвітлено проблеми підготовки управлінських кадрів ЗНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти в працях Г. Єльнікової, Б. Жебровського, І. Жерносека, Л. Калініної, В. Маслова, В. Олійника, В. Пікельної Н. Протасової, В. Пуцова, Л. Пуховської, В. Семиченко, Т. Сорочан, Т. Сущенко, Г. Штомпеля, Н. Чепурної, О. Чернявської та ін. Особливості підготовки керівників ЗНЗ до застосування освітніх інновацій досліджено в наукових розвідках В. Бондаря, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Л. Хоружої та ін. [3; 5].

Теоретичні основи проблеми диференціації та індивідуалізації навчання учнів привертала увагу відомих педагогів, учених, учителів-практиків, починаючи з XVII ст. (Г. Ващенко, Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Пестолоцці, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, С. Русова, К. Ушинський), і ґрунтовно розроблені в працях С. Архангельського, О. Бугайова, Ю. Бабанського, С. Гончаренка та ін.

У кінці 1990-х рр. педагоги та психологи досліджують проблему профільного навчання в різних аспектах: особливості неперервної професійної освіти (К. Абульханова-Славська, Т. Анциферова, С. Батишев, Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало та ін.); розвиток творчої професійно орієнтованої особистості (Г. Балл, Й. Гушулей, Є. Павлютенков, І. Підласий, П. Перепелиця, Н. Побірченко, О. Савченко, В. Сахаров, С. Сисоєва, Н. Талалуєва, С. Фукуяма та ін.); психолого-педагогічні засади допрофесійної підготовки учнів (Л. Йовайша, Є. Клімов, В. Мадзігон, С. Максименко, В. Рибалка, Л. Тименко, Б. Федоришин та ін.); моделі профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості (Г. Осадчий, А. Остапенко, Н. Шиян та ін.) [3; 4; 5].

Аналіз наукових праць з означеної проблеми свідчить, що, незважаючи на ґрунтовні дослідження теоретичних основ підготовки керівників ЗНЗ до управлінської діяльності в цілому, в тому числі і системи підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження профільного навчання, проблема підготовки керівників профільних шкіл до соціокомунікативної компетентності не знайшла свого відображення в теорії та практиці.

Соціокомунікативна компетентність у такому трактуванні визначає готовність і здатність керівника як професіонала до управлінської комунікації з персоналом своєї школи, до діалогу з учнями та їх батьками, до взаємодії з представниками громадських організацій, які функціонують в освітньому профільному середовищі ЗНЗ. Усе перераховане складає набір специфічних компетенцій керівників ЗНЗ, у процесі оволодіння якими складається особливий компетентнісний досвід соціальної взаємодії й управлінських комунікацій. У сукупності з іншими видами досвіду (рефлексії управлінських дій, креативності у створенні систем структур управління ПЗНЗ, пошуку сенсу та ціннісних орієнтацій в управлінській діяльності та ін.) він утворює «ядро» індивідуальної культури керівника як управлінця-професіонала. Це новий тип керівників ПЗНЗ, який потребує та формує компетентних людей інформаційного суспільства, здатних не просто безпомилково, «зі знанням справи» виконувати необхідні функції, але й поєднувати в собі при цьому продуктивність і самостійність, відповідальність і людську гідність, безпечну поведінку й етичний порив [7].

Відсутність наукових праць, пов'язаних із розробкою нового змісту та технології підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів в інститутах післядипломної педагогічної освіти із цієї проблеми, спричинила суперечності між: вимогами держави та суспільства щодо розвитку вітчизняної профільної школи й недостатнім рівнем забезпечення організаційно-педагогічних і науково-методичних засад профільного навчання; зростанням

вимог до рівня управлінської компетентності керівників ЗНЗ із цієї проблеми та їх недостатньою професійною підготовленістю в системі підвищення кваліфікації; потребою в підготовці управлінських кадрів ЗНЗ до впровадження профільного навчання й недостатньою розробленістю її теоретичних і методичних засад.

Об'єктивна потреба вирішення зазначеної науково-практичної проблеми на сучасному етапі зумовила проведення міжрегіонального моніторингового дослідження щодо управління впровадженням профільного навчання в ЗНЗ. За результатами проведеного нами емпіричного дослідження визначено, що серед основних причин недостатнього рівня підготовки керівників профільних шкіл є: відсутність мотивації до підвищення професійного рівня (35 %), низька інформаційна підготовка (33 %), нездатність до управлінської комунікації з персоналом своєї школи (38 %), невміння бачити та розуміти сучасні тенденції управління (40 %).

Дослідження засвідчили, що саме соціокомунікативна компетентність керівників профільної школи розкриває міру включення до активної дії, здатність ефективно розв'язувати проблемну життєву ситуацію, мобілізувати при цьому знання, досвід, цінності, уміння щодо створення профільної старшої школи.

Однак, при безумовній важливості цих досліджень поза увагою дослідників залишилися проектно-технологічне забезпечення підготовки керівників профільної школи до соціокомунікативної компетентності. Аналіз наукової літератури з даної проблеми свідчить, що, незважаючи на досить вагомий результати наукових пошуків, здобуті результати щодо профільного навчання в старшій школі не отримали форми цілісного узагальнення в контексті наукового обґрунтування системи підготовки керівників ЗНЗ до соціокомунікативної компетентності в умовах інформаційного суспільства.

У сучасних умовах особливого значення набувають педагогічні умови – це особливості підготовки керівників шкіл до управлінської діяльності у системі післядипломної педагогічної освіти, які сприяють розвитку професіоналізму. Провідна ідея дослідження полягає в тому, що становлення соціокомунікативної компетентності керівників профільної школи повинно здійснюватися через педагогічну систему спеціально організованого навчання, у якій передбачено:

– випереджувальна спрямованість, яка забезпечує зміст і методи підготовки керівників шкіл до соціокомунікативної компетентності. У практиці післядипломної освіти керівників профільних шкіл випереджувальна спрямованість забезпечується оновленням навчальних планів перманентних (безперервно продовжується, які постійно поєднують атестаційний і міжатестаційний періоди) курсів підвищення кваліфікації. Перманентні курси можуть бути тривалістю від одного до двох років, протягом яких проводяться 9-18 одно-, дво-, трьох денних семінарів, до яких вносять теми, де обґрунтовані зміни в освіті, модулі зі стратегічного, інноваційного та перманентного менеджменту, спецкурси з використанням дистанційних та інформаційних технологій;

– неперервність післядипломної педагогічної освіти керівників профільної школи. Відповідна педагогічна умова означає створення такої системи навчання, яка б не обмежувала навчання керівників профільних шкіл усталеними формами та термінами (курси підвищення кваліфікації, семінари тощо), а забезпечувала послідовність і цілісність етапів розвитку професіоналізму, які об'єднані змістовно та організаційно (участь у проектах, програмах, конференціях тощо);

– варіативність змісту та форм як педагогічна умова розвитку професіоналізму реалізує установку на особистісний підхід до керівників профільних шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти, що передбачає їх право на самостійний і свідомий вибір мети, цінностей, змісту, способів, термінів навчання. Тому при створенні експериментальної системи підготовки керівників було розроблено декілька варіантів навчальних планів для різних категорій: працівників освіти, методистів Р(М)МК, керівників різних типів ЗНЗ. Слухачам курсів надаються портфоліо, які дають можливість керівникам профільних шкіл у міжатестаційний період вибрати зміст, форми, терміни власного професійного вдосконалення. За таких умов актуалізується проблема цілісного, системного, компетентнісного підходів до

визначення змісту післядипломної педагогічної освіти, забезпечення не тільки особистісних запитів, а й суспільних вимог до готовності керівників профільних шкіл управляти сучасною школою на наукових засадах.

Особливістю педагогічних умов підготовки керівників профільних шкіл є спеціальна підготовка андрогогів, які забезпечують особливий статус фахівців, які працюють з досвідченою аудиторією керівників шкіл. Інтерактивне навчання передбачає партнерську взаємодію з дорослими учнями, діалог, взаємозбагачення, обмін думками. Врахування викладачами практичного досвіду керівників профільних шкіл є принципом андрагогіки.

У ході дослідження було підтвержено, що принцип андрагогіки є пріоритетним у навчанні керівників профільної школи, який забезпечує концептуальні засади, теоретичний рівень, методичний рівень, методичні засади підготовки їх до соціокомунікативної компетентності.

Концептуальні засади спрямовані на підвищення рівнів підготовки керівників профільної школи до соціокомунікативної компетентності, педагогічними умовами яких є: розвиток мотивації до управлінської діяльності, інтеграція загального та спеціального змісту курсів підвищення кваліфікації, впровадження інформаційних технологій при навчанні керівників профільної школи, моніторинг і корекція рівня підготовки керівників профільної школи до соціокомунікативної підготовки.

Теоретичний рівень підготовки керівників профільних шкіл визначає низку вихідних даних, параметрів, профільних дефініцій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваного процесу, і містить наукове обґрунтування педагогічної системи підготовки керівників профільних шкіл. Він будується з урахуванням структурних елементів стандарту управлінської діяльності директора школи України.

Методичні засади полягають у цілеспрямованій підготовці керівників профільних шкіл в інформаційному освітньому середовищі на основі дистанційних технологій.

Методичний рівень базується на виборі педагогічних умов підготовки керівників профільної школи і виражається у структурно-функціональній взаємодії основних компонентів підготовки (мотиваційного, когнітивного, змістового, технологічного), критеріїв і показників визначення рівнів готовності керівників профільної школи до соціокомунікативної компетентності.

Таким чином, у ході дослідження була підтверджена гіпотеза, що підготовка керівників профільної школи до соціокомунікативної компетентності у системі післядипломної освіти потребує спеціальних педагогічних умов, головними структурними компонентами яких є: змістовий, технологічний, результативний. Практичне значення дослідження складається з можливостей цілеспрямованого підвищення професійної соціокомпетентності учасників навчально-виховного процесу як складової професійної компетентності в інноваційній управлінській діяльності керівників профільної школи.

Література:

1. Атаманчук Г. В. Управление – фактор развития (размышления об управленческой деятельности) / Г. В. Атаманчук. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2002. – 567 с.
2. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М.Бібік //Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С.47 – 52.
3. Василенко Н.В. Організація профільного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі: Навчально – методичний посібник / Н.В.Василенко. – Вінниця: ВОПОПП, 2010. – 171с.
4. Гуревич Р.С. Готовність педагогів до професійного використання інформаційних і комунікаційних технологій // Р.С. Гуревич – Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 380с.
5. Ларина Н.Б. Підготовка керівників загальноосвітнього навчального закладу до впровадження профільного навчання: Дис... канд.наук: 13.00.04.-2009.
6. Лосева Н.М. Сучасний підхід до вивчення особистості керівника освіти / Н.М.Лосева, Е.К. Степаненко // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 3(68). - С. 64-80.

7. Сериков В.В. Личностный подход: от концепции до технологии: Монография [Текст] / В.В. Сериков - Волгоград, 1995.
8. Тоффлер А. Футурошок / А. Тоффлер - СПб.: Лань, 1997. – С.5-87.

Стаття присвячена проблемі соціокомунікативної компетентності керівників профільної школи, яка сприяє формуванню нового типу керівника шляхом підготовки його в ОІППО.

Ключові слова: керівники профільної школи, соціокомунікативна компетентність, педагогічні умови.

Статья посвящена проблеме социокоммуникативной компетентности руководителей профильных учебных учреждений, которая способствует формированию нового типа её руководителя посредством его подготовки в институтах последипломного образования.

Ключевые слова: руководители профильной школы, социокоммуникативная компетентность, педагогические условия.

The article is sanctified to the problem of communicative for competence of leaders of profile school that assists forming of new type of his leader by preparation of him in OIPPO.

Keywords: leaders of profile school, communicative for competence, pedagogical terms.